

Cyngor Sir Ynys Môn

Adroddiad Sgrwtini

Pwyllgor:	Pwyllgor Sgrwtini Partneriaeth ac Adfywio
Dyddiad:	09.06.2026
Pwnc:	Adroddiad Cynllun Strategol y Gymraeg mewn Addysg (CSGA), 2025-26
Cadeirydd Sgrwtini:	Cyng. Sonia Williams

1. Pwy fydd yr aelod portffolio yn cyflwyno / arwain yr adroddiad?

Aelod Portffolio	Rôl
Cynghorydd Dafydd Roberts	Deilydd Portffolio Addysg a'r Iaith Gymraeg
Swyddog Gwasanaeth (yn cefnogi)	Rôl
Mr Owen Davies	Uwch Reolwr

2. Pam y gofynnir i'r Pwyllgor Sgrwtini ystyried y mater

Gofynnir i'r Pwyllgor ystyried y mater er mwyn darparu sicrwydd a herio ar berfformiad CSGA 2024–25 yn erbyn y 7 Deiliant, nodi'r prif risgiau (gan gynnwys cynaladwyedd cyllid a thrafnidiaeth), ac i gytuno ar y dull o rannu'r data a'r dysgu gyda rhanddeiliaid.

3. Rôl y Pwyllgor Sgrwtini ac argymhellion

- Er sicrwydd
- Er argymhelliad i'r Pwyllgor Gwaith
- Er gwybodaeth

Argymhelliad(ion):
Derbyn diweddariad ar ddata 2024-2025 CSGA Ynys Môn, a chynnig dull o rannu'r wybodaeth hon.
Derbyn drafft o'r Polisi Iaith Addysg ar gyfer ymgynghoriad ag ysgolion.

4. Sut mae'r argymhelliad(ion) yn cyfrannu at amcanion Cynllun y Cyngor?

Amcan 1-Cynyddu'r cyfleoedd i ddysgu a defnyddio'r iaith
Amcan 3-Sicrhau darpariaeth effeithiol ar gyfer heddiw a chenedlaethau'r dyfodol.

5. Themâu sgrwtini allweddol

Y meysydd allweddol ddylai'r Pwyllgor Sgrwtini ganolbwyntio arnynt:

1. Y 7 Deiliant sydd yn ein CSGA.
2. Y gwaith ehangach gan y Siarter Iaith.
3. Datblygiadau diweddar.
4. Risgiau a heriau.
5. Camau nesaf.

6. Pwyntiau allweddol / crynodeb

Crynodeb Gweithredol:

1. Mae'r adroddiad hwn yn crynhoi perfformiad CSGA Ynys Môn dros 06/2025–06/2026 ac yn amlygu'r prif ddatblygiadau, risgiau a chamau nesaf.
2. Defnydd effeithiol o gyllid (Grant Addysg Awdurdod Lleol (GAALI)/Grant y Gymraeg 2050) i gynnal canolfannau iaith a chryfhau ymgysylltu gydag ysgolion uwchradd.
3. Cefnogaeth lwyddiannus i geisiadau grant 'capasiti'r gweithlu' a phartneriaeth â Choleg Menai i fodlu a datblygu addysgeg ddwyieithog.
4. Cynnydd mewn gweithgareddau datblygu (e.e., Taith i Iaith, grwpiau prosiect CSGA mewn ysgolion, a chydweithio â'r Ganolfan Dysgu Cymraeg Genedlaethol).
5. Gall unrhyw newid posibl i'r grant ar ôl 2026 beryglu parhad y ddarpariaeth (yn enwedig canolfannau iaith a chefnogaeth uwchradd).
6. Costau trafnidiaeth (tacsis) yn cynyddu, gyda goblygiadau ariannol a charbon, ac angen dulliau hirdymor i ostwng costau.
7. Heriau recriwtio/hyfedredd iaith a'r risg nad yw trefniadau uwchradd yn cynyddu'r cofrestru ar gyfer TGAU Cymraeg Iaith Gyntaf.

Mae'r Gwasanaeth Dysgu'n defnyddio arian GAALI o dan is-bennawd Grant y Gymraeg 2050 i gefnogi canolfannau iaith ac yn defnyddio arian grant i gynyddu'r ddarpariaeth ar gyfer ymgysylltu ag ysgolion uwchradd. Os bydd newid i'r grant ar ôl 2026, bydd risg i'r ddarpariaeth hon.

Angen ystyried costau cynyddol trafnidiaeth (tacsis) ac ail-ymweld â'r syniadau creadigol sy'n torri costau yn yr hirdymor ac yn arddangos ymrwymiad y cyngor i fod yn garbon niwtral.

Mae'r uwch reolwr yn cefnogi ysgolion i gyflwyno ceisiadau am grant cynyddu capasiti'r gweithlu. Rydym wedi bod yn llwyddiannus yn flaenorol i gefnogi cais Ysgol Uwchradd Caergybi ac wedi cefnogi cais eto eleni. Mae'r arian hwn yn golygu bod cydweithio rhwng yr ysgol ac aelodau tîm iaith Coleg Menai i gefnogi datblygiad proffesiynol drwy fodlu a datblygu addysgeg addysgu dwyieithog.

Mae data CSGA (Cynllun Strategol y Gymraeg mewn Addysg) yn adrodd ar sefyllfa'r Gymraeg mewn addysg yn Ynys Môn dros y cyfnod 06/25-06/26. Mae adroddiad 2025 yn nodi sefydlogrwydd deilliannau 1, 2, 3, 5 a 6 a thwf yn neilliant 4 a 7.

Deilliant	Statws 2024-2025																				
<ul style="list-style-type: none"> Deilliant 1 - Mwy o blant meithrin/tair oed yn cael eu haddysg drwy gyfrwng y Gymraeg. 2026 – 100% 	Cadarn																				
<ul style="list-style-type: none"> Deilliant 2 - Mwy o blant dosbarth derbyn/pump oed yn cael eu haddysg drwy gyfrwng y Gymraeg. 2026 – 100% 	Cadarn																				
<ul style="list-style-type: none"> Deilliant 3 - Mwy o blant yn parhau i wella eu sgiliau Cymraeg wrth drosglwyddo o un cyfnod o'u haddysg statudol i un arall. (Nid yw unrhyw ysgol yn adrodd ar ddata asesuadau yn genedlaethol erbyn hyn). Er hyn, mae cynlluniau gan bob ysgol i fonitro sgiliau llafaredd, darllen ac ysgrifennu disgyblion. 	Cadarn																				
<ul style="list-style-type: none"> Deilliant 4 - Mwy o ddysgwyr yn astudio ar gyfer cymwysterau Cymraeg (fel pwnc) a phynciau drwy gyfrwng y Gymraeg. Cynnydd/Gostyngiad i (67%). Mae'r ganran hon yn seiliedig ar ysgolion yn cofrestru ychydig yn llai o blant i TGAU Cymraeg laith Gyntaf ac efallai mwy i Ail laith (er mwyn creu'r amodau gorau i bob plentyn dderbyn y graddau gorau posibl). Data Ynys Môn TGAU 2025/26. <table border="1" data-bbox="224 1140 1250 1255"> <tr> <td colspan="2" data-bbox="224 1140 1250 1178">Nifer y disgyblion sy'n cofrestru ar gyfer TGAU Cymraeg</td> </tr> <tr> <td colspan="2" data-bbox="224 1178 1250 1215">99.9%</td> </tr> <tr> <td data-bbox="224 1215 889 1255">TGAU laith Gyntaf 66.2%</td> <td data-bbox="889 1215 1250 1255">TGAU Ail laith 34%</td> </tr> </table> <p data-bbox="224 1289 776 1327">Cynnydd TGAU Ynys Môn 2022-2028</p> <table border="1" data-bbox="224 1327 1250 1423"> <thead> <tr> <th data-bbox="224 1327 354 1365">2022</th> <th data-bbox="354 1327 492 1365">2023</th> <th data-bbox="492 1327 630 1365">2024</th> <th data-bbox="630 1327 776 1365">2025</th> <th data-bbox="776 1327 992 1365">2026</th> <th data-bbox="992 1327 1117 1365">2027</th> <th data-bbox="1117 1327 1250 1365">2028</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td data-bbox="224 1365 354 1423">68.1%</td> <td data-bbox="354 1365 492 1423">70.4%</td> <td data-bbox="492 1365 630 1423">68.46%</td> <td data-bbox="630 1365 776 1423">66.91%</td> <td data-bbox="776 1365 992 1423">66.20%</td> <td data-bbox="992 1365 1117 1423"></td> <td data-bbox="1117 1365 1250 1423"></td> </tr> </tbody> </table> <p data-bbox="224 1423 1250 1528">Cynllun i gynyddu canran y cynnwys twf yn y nifer o ddisgyblion Ysgol Uwchradd Caergybi sy'n symud drwy'r ysgol yn y ffrwd Gymraeg.</p>	Nifer y disgyblion sy'n cofrestru ar gyfer TGAU Cymraeg		99.9%		TGAU laith Gyntaf 66.2%	TGAU Ail laith 34%	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	68.1%	70.4%	68.46%	66.91%	66.20%			Cadarn – gostyngiad o 0.71 o'r llynedd
Nifer y disgyblion sy'n cofrestru ar gyfer TGAU Cymraeg																					
99.9%																					
TGAU laith Gyntaf 66.2%	TGAU Ail laith 34%																				
2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028															
68.1%	70.4%	68.46%	66.91%	66.20%																	
<ul style="list-style-type: none"> Deilliant 5 - Mwy o gyfleoedd i ddysgwyr ddefnyddio'r Gymraeg mewn cyd-destunau gwahanol yn yr ysgol. Tystiolaeth gan Swyddog Siarter laith yn dangos bod cyfleoedd cyfoethog ar gael i ddisgyblion ddefnyddio'r Gymraeg y tu hwnt i'r dosbarth, e.e., adnoddau gemau buarth a phodlediadau plant am Gwpan y Byd. 	Cadarn																				

<ul style="list-style-type: none"> Deilliant 6 - Cynnydd yn y ddarpariaeth addysg cyfrwng Cymraeg i ddisgyblion ag anghenion dysgu ychwanegol (“ADY”). 2026 – 100% 	Cadarn														
<ul style="list-style-type: none"> Deilliant 7 - Cynnydd yn nifer y staff addysgu sy'n gallu addysgu Cymraeg (fel pwnc) a thrwy gyfrwng y Gymraeg. Cynnydd eleni efallai'n adlewyrchu newidiadau i'r gweithlu. <table border="1"> <thead> <tr> <th>2022</th> <th>2023</th> <th>2024</th> <th>2025</th> <th>2026</th> <th>2027</th> <th>2028</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>89.03%</td> <td>90.57%</td> <td>93.36%</td> <td>89.91%</td> <td>89%</td> <td></td> <td></td> </tr> </tbody> </table> <p>Nifer o staff y gweithlu wedi gadael yn sgil prosesau cyllidol ysgolion a heriau athrawon llanw yn golygu bod gostyngiad bach. Er hyn, mae targedu pwrpasol wedi digwydd i gefnogi athrawon ar draws yr ynys. (Gweler adroddiad Canolfan Dysgu Cymraeg isod).</p>	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	89.03%	90.57%	93.36%	89.91%	89%			Cadarn – gostyngiad bach
2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028									
89.03%	90.57%	93.36%	89.91%	89%											

‘Cadarn’ yn ieithwedd Estyn yn golygu da.

Gweler atodiadau ar ddiwedd y ddogfen ar gyfer data CSGA Ynys Môn 2024-2025. Bwriedir rhannu'r data hwn gyda: Pwyllgor Sgriwtini, Fforwm Iaith a chreu adroddiad statudol blynyddol i Lywodraeth Cymru (Gorffennaf).

Datblygiadau diweddar:

Gwasanaeth Dysgu

Mae uwch reolwr wedi datblygu safle ar wefan y cyngor i gefnogi rhieni a gofalwyr Ynys Môn, ble bydd datblygiadau am fanteision addysg cyfrwng Cymraeg yn cael llwyfan i hyrwyddo'r iaith. Mae'r uwch reolwr wedi derbyn adborth ar dempled adroddiad blynyddol y llywodraeth gan ddatblygu mwy o ddata meintiol ar gyfer pob deilliant.

Gweler y ddolen isod:

[Addysg drwy'r iaith Gymraeg](#)
[Welsh language education](#)

Blynyddoedd Cynnar

- Yn ystod y flwyddyn, mae pob un lleoliad yn gweithredu cynllun i gwblhau'r gofynion ac yn awyddus i dderbyn eu plac gwobr er mwyn symud ymlaen i'r wobr aur.

Gwobr Taith i iaith Ynys Môn	Aur	Arian	Efydd
2022-2023	0	0	10
2023-2024	0	22	12
2024-2025	9	21	1
2025-2026	13	18	5

Cynradd ac Uwchradd

- Dros y flwyddyn hon, mae tair ysgol wedi rhoi cais am gymorth ychwanegol ar gyfer y Gymraeg. Mae uwch reolwr y gwasanaeth wedi cydweithio ar ffurfio Grŵp Prosiect CSGA yn y tair ysgol. Mae'r grŵp yn cynnwys penaethiaid, athrawon, llywodraethwyr, uwch reolwr, swyddogion y Ganolfan Iaith a'r Siarter iaith ac aelodau ategol strategol megis Cyfarwyddwr y Ganolfan Dysgu Cymraeg Genedlaethol.

- **Ysgol Uwchradd Caergybi**

- Mae Grŵp Prosiect CSGA Ysgol Uwchradd Caergybi yn gorchwyllo datblygiadau i gynyddu'r nifer o ddisgyblion sy'n derbyn addysg drwy gyfrwng y Gymraeg ac yn ddwyieithog. Eleni, mae 1 dosbarth dwyieithog ym mlwyddyn 8 ac 1 ym mlwyddyn 7, ac mae swyddog y Ganolfan Dysgu Cymraeg Genedlaethol ar safle'r ysgol yn cefnogi hyfedredd iaith aelodau staff.

Data crynodol

	Nifer o blant mewn ffrwd Cat 3 (Categori 3 Cyfrwng Cymraeg sef dros 70% o brofiadau plentyn drwy'r Gymraeg)
2023- 2024	0
2024- 2025	30
2025- 2026	60

- Yn ychwanegol, mae uwch swyddog wedi cefnogi dirprwy bennaeth cynorthwyol i lunio cais am arian cynyddu capasiti i barhau cydweithio â Sgiliaith Coleg Menai.
- **Ysgol Llanfawr**
    - Grŵp wedi'i sefydlu gyda ffocws ar ethos, cwricwlwm a chefnogi addysgeg ddwyieithog. Yn dilyn ymweliad Estyn, mae'r ysgol yn parhau i ystyried adborth bod arweinwyr yn arddel prosesau hunanwerthuso yn gadarn, sy'n galluogi gwelliannau yn y ddarpariaeth er lles a chynnydd disgyblion. O ganlyniad, mae'r rhan fwyaf o ddisgyblion yn gwneud cynnydd da yn eu medrau dros amser. Drwy ddatblygu'r Gymraeg gan ddefnyddio iaith arwyddo, mae cymhelliant ac ymdrech mwyafrif y disgyblion i ddefnyddio'r Gymraeg ar lafar mewn gwersi'n datblygu'n briodol. Er hyn, nid yw'r ddarpariaeth bob tro'n rhoi cyfleoedd cyson a chydlynus i'r disgyblion ddefnyddio a datblygu'r Gymraeg mewn

sefyllfaoedd amrywiol yn ddigon effeithiol. Bydd uwch reolwr y dalgylch yn cefnogi'r ysgol gyda'r flaenoriaeth hon.

○ **Ysgol Santes Fair**

- Grŵp wedi'i sefydlu gyda ffocws ar gefnogi'r gweithlu, addysgu dwyieithog a phrofiadau Siarter iaith. Yn ystod y flwyddyn hon, mae cyrsiau wedi cefnogi aelodau staff unigol a thorfol i ddatblygu hyfedredd iaith, gan gynnwys cyrsiau i gymorthyddion hefyd.
- Yn ogystal â hyn, mae Delyth Gwyn o'r Ganolfan Iaith yn ymweld 1 diwrnod yr wythnos i gefnogi addysgeg trochi i flynyddoedd cynnar yr ysgol i gynyddu'r nifer o blant sy'n derbyn addysg cyfrwng Cymraeg.

Trosglwyddo Gwybodaeth o un Cyfnod Addysg i'r Nesaf a Gwaith y Ganolfan Iaith

- Mae taenlen casglu gwybodaeth/trosglwyddo o Bl.6 i Bl.7 eisoes yn cynnwys gwybodaeth am garfannau iaith y dysgwyr. Bydd yr ysgolion uwchradd yna'n anfon proffil dienw o garfannau iaith eu hysgol i'r cydlynwyr iaith dalgylch. Mae hyn yn debygol o gryfhau cysondeb data ar draws y dalgylch ac yn cefnogi monitro a chynllunio o fewn cyd-destun Cynllun Strategol y Gymraeg mewn Addysg (CSGA).
- Mae Canolfannau Iaith Môn yn hanfodol i sicrhau bod newydd-ddyfodiaid yn derbyn ymyrraeth drochi'n amserol. Rydym wedi cydbwysu'r gyllideb Cymraeg 2026 i sicrhau parhad i'r gwasanaeth hwn er bod heriau cyllidol yn gofyn i ni fonitro'n astud bob blwyddyn.
- Mae defnydd o'r arian Grant Addysg Awdurdod Lleol (AALI) hwn i gynnal 2 ganolfan lawn amser ac 1 aelod ychwanegol ar safle Ysgol Uwchradd Caergybi wedi golygu bod 96 o ddisgyblion cynradd a 30 o ddisgyblion uwchradd wedi derbyn ymyrraeth drochi i'r Gymraeg.

Siarter Iaith Ynys Môn

Mae 38 o ysgolion cynradd Môn yn rhan o'r Siarter Iaith a 5 ysgol uwchradd. Mae llawer o drafodaethau wedi digwydd o fewn y sir ac adnoddau a dogfennau newydd wedi eu rhannu gyda'r ysgolion ers ail-lansio'r siarter ym mis Medi 2024. Mae 2 ysgol wedi gwneud cais ar gyfer y gwobrwyo 2025-26, gyda'r dilysu'n digwydd yn ystod tymor yr haf 2026 a thu hwnt.

Mae nifer fawr o ysgolion wedi cael ymweliad yn ystod y flwyddyn, gan amrywio o'r gwasanaeth Siarter Iaith, hyfforddiant ymwybyddiaeth iaith ac ymweliadau cefnogi.

Cynhelir cyfarfodydd rheolaidd yn ystod y flwyddyn 2025-26 gyda chydlynwyr clwstwr o fewn yr awdurdod lleol er mwyn cydweithio ar y gefnogaeth i ysgolion. Rhoddwyd arweiniad clir ynglŷn â rhaglen waith y cydlynwyr ar gyfer gwariant Grant y Gymraeg, a chafwyd prosiectau llwyddiannus ym mhob un o'r dalgylchoedd. Sicrhawyd cefnogaeth i bob ysgol i weithredu arian y grant ac i fonitro effaith.

Er enghraifft, mae dalgylch Caergybi wedi cyflwyno gwefan lle bydd mynediad at gynllun Drilio'r Iaith Dalgylch. Mae'r wefan yn cynnwys yr holl adnoddau ac arferion da ar draws y

dalgyrch ac yn wefan i rannu adnoddau er mwyn ffocysu ar elfennau o'r Siarter Iaith a hyfedredd llafaredd.

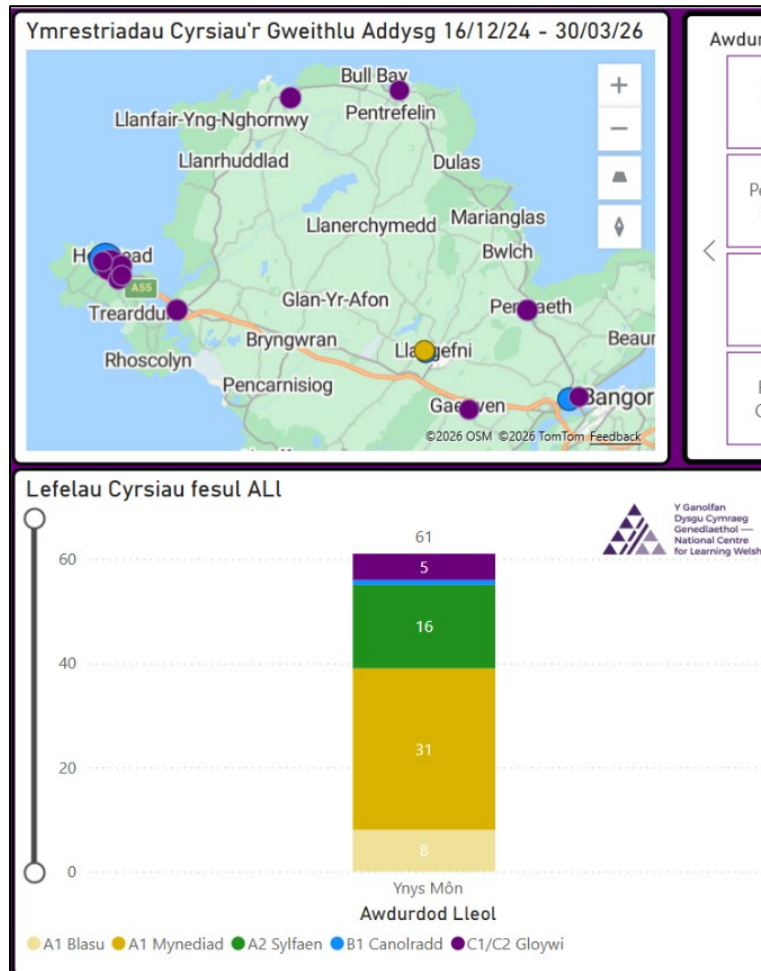
Yn ystod y flwyddyn, cynhaliwyd cyfres o drafodaethau strwythuredig â chynrychiolwyr o bob dalgyrch ysgolion. Nod y gwaith hwn oedd cryfhau trefniadau cydweithredu a sicrhau dull cyson ar draws y clwstwr o ran rhannu ac ymledu arferion effeithiol. I gefnogi llywodraethu a thryloywder, rhannwyd templed cyflwyno safonol a chanllawiau cofnodi er mwyn sicrhau bod gwerthusiad ac effaith defnydd y grant yn cael eu dogfennu mewn ffordd glir, gyfaradwy a hawdd ei hadrodd i randdeiliaid a phwyllgorau.

Arweiniodd hyn yn llwyddiannus at gysondeb gweithredu ar draws yr awdurdod. Cynlluniwyd gweithgareddau i gyfoethogi profiadau disgyblion cynradd ac uwchradd ar draws y sir. Rhannwyd arferion da gydag ysgolion, a thraciwyd effaith y gweithredu mewn cyfarfodydd cydlynwyr iaith dalgyrch yn ystod y flwyddyn er mwyn gallu enghreifftio arferion da ac adnabod camau datblygu nesaf.

Er enghraifft, mae Dalgyrch Cefni wedi cynllunio rhaglen dros y flwyddyn i ddatblygu hyfedredd staff i ddefnyddio dulliau effeithiol o ddatblygu sgiliau ysgrifennu trwy weithredu'r dull 'Talk for Writing' ar draws y cwricwlwm. Mae hyn yn golygu y bydd safonau ysgrifennu'n cael blaenoriaeth ar y cyd â sgiliau darllen a llafaredd.

Cynhaliwyd trafodaethau rheolaidd rhwng Swyddog Siarter Iaith Cynradd/Uwchradd, swyddogion Menter Môn ac asiantaethau eraill megis yr Urdd er mwyn sicrhau cydweithio llwyddiannus a llwyfannau priodol i amlygu'r holl waith sydd wedi'i gynhyrchu gan yr ysgolion. Mae un ysgol gynradd wedi bod yn rhan o brosiect Llafar Gwlad sy'n cyfeillio tair ysgol o wahanol siroedd yng Nghymru i ddatblygu sgiliau llafar disgyblion. Prosiect llwyddiannus gydag adborth cadarnhaol. Hefyd, bu un ysgol gynradd yn llwyddiannus wrth ennill y wobr Siarter Iaith Aur (Ysgol Parc Y Bont) gydag ysgolion eraill ar fin eu dilysu.

Cydweithio â'r Ganolfan Dysgu Cymraeg Genedlaethol

Yn Ynys Môn, rydym yn cydnabod bod meithrin cariad gydol oes at y Gymraeg yn dechrau gydag addysg arloesol a hygyrch. O fewn cyd-destun CSGA mae'r cydweithrediad â'r Ganolfan wedi bod yn elfen bwysig wrth gryfhau'r continwwm rhwng addysg ffurfiol a chaffael iaith yn y gymuned, gan gyfrannu at sicrhau taith ddilyniannol a chydlynol i ddysgwyr o bob oed.

Yn ychwanegol, tynnir sylw at natur agos a chynlluniedig y bartneriaeth rhwng Gwasanaeth Dysgu Môn a'r Ganolfan Genedlaethol, yn benodol o ran cymorth wedi'i dargedu i gefnogi grwpiau CSGA mewn ysgolion penodol, yn unol â Deilliant 7 o fewn y cynlluniau perthnasol. Trwy'r bartneriaeth hon, rydym wedi datblygu fframweithiau cymorth ieithyddol dwys wedi'u teilwra ar gyfer Ysgol Uwchradd Caergybi, Ysgol Llanfawr ac Ysgol Santes Fair. Mae'r gefnogaeth a ddarparwyd i staff yn yr ysgolion hyn drwy'r ganolfan fel un sydd wedi trawsnewid pethau'n sylweddol wedi cynyddu hyder yn y Gymraeg yn sylweddol ac wedi gwella eu gallu i addysgu a dysgu'n effeithiol trwy gyfrwng y ddwy iaith. Yn ogystal â chefnogi grwpiau dwys ysgolion sydd naill ai'n trosi i gategori 3 cadarn dros amserlen

benodol, mae hefyd cynnig cyffredinol i bob ysgol. Enghraifft dda yw'r cydweithio i gefnogi cymorthyddion ar draws yr ynys i gefnogi addysg ddwyieithog a chodi hyder mewn defnydd proffesiynol o'r Gymraeg.

Yn strategol, mae'r cydweithrediad hwn yn cefnogi arweinyddiaeth yr iaith Gymraeg ar Ynys Môn ac yn cyfrannu'n uniongyrchol at gryfhau capasiti a safonau o fewn ysgolion. Wrth i hyder staff dyfu, maent yn gallu cynyddu canran yr addysg a gyflwynir trwy gyfrwng y Gymraeg, gan sicrhau bod ein disgyblion yn ffynnu mewn amgylchedd hollol ddwyieithog. Rydym wedi ymrwmo i ddyfnhau'r bartneriaeth hon i warantu cymuned Gymraeg fywiog i genedlaethau'r dyfodol, gyda ffocws ar gynaliadwyedd, cysondeb a mesur effaith, er mwyn cefnogi cymuned Gymraeg fywiog i genedlaethau'r dyfodol.

Effaith Strategol

- Aliniad Arweinyddiaeth Uniongyrchol: Aliniad 100% rhwng Cynllun Strategol y Gymraeg mewn Addysg (CSGA) yr awdurdod lleol a mentrau'r ganolfan.
- Datblygu'r Gweithlu: Cynnydd mesuradwy yng nghanran y staff addysgu sy'n cyrraedd lefelau hyfedredd uwch yn y Gymraeg.
- Llwyddiant i geisiadau arian grant (capasiti gweithlu) i gefnogi cynlluniau ysgolion yn ehangach.

Safonau Ysgolion ac Addysgeg

- Cynnydd mewn Cyflwyno trwy Gyfrwng y Gymraeg: Cynnydd cyfartalog yn y ddarpariaeth cwricwlwm trwy gyfrwng y Gymraeg ar draws yr ysgolion targed.
- Canlyniadau Disgyblion: Tystiolaeth gan Swyddog y Ganolfan yn nodi fod gwell ymgysylltiad disgyblion a chanlyniadau asesu ym modiwlau'r Gymraeg oherwydd mwy o hyder staff yn yr ysgolion sy'n cydweithio gyda'r Ganolfan Dysgu Cymraeg.
- Cydweithio agos a defnydd strategol o ddata SWAC (Cyfrifiad Blynyddol Gweithlu Addysg) a thrafodaethau gyda'r Gwasanaeth Dysgu ar flaenoriaethau ysgolion.

CYDWEITHIO MENTER MÔN AG YSGOLION

Roedd Gŵyl y Fenai (Mawrth 27) yn enghraifft nodedig o waith dan arweiniad disgyblion Ysgol Gyfun David Hughes a'r grŵp Cymreictod yn benodol. Mynychodd 386 o bobl y digwyddiad, gyda chefnogaeth 15 o wirfoddolwyr gan gynnwys disgyblion a staff yr ysgol. Roedd trefniadaeth yr ŵyl yn cael ei llywio'n llwyr gan leisiau'r disgyblion, gan gynnwys dewis yr artistiaid, y lleoliad, prisiau tocynnau a'r stondinau bwyd a diod. Roedd yr ŵyl yn llwyddiant arbennig gan roi cyfle i'r disgyblion hyrwyddo gŵyl gerddoriaeth Gymraeg (gan gynnwys ymddangosiadau yn y cyfryngau ac ymweliadau ag ysgolion cynradd i hyrwyddo'r digwyddiad) a darparu mynediad i gynulleidfa mewn ardal na fyddai'n arfer blasu digwyddiad o'r fath.

Cynhaliwyd pum gorymdaith Dydd Gŵyl Dewi ar draws yr ynys, gyda 32 o ysgolion yn cymryd rhan a chyfanswm o 2,056 o ddisgyblion. Amcangyfrifwyd bod 1,150 o bobl yn bresennol ar y strydoedd, gyda'r niferoedd uchaf yn Llangefni a Phorthaethwy yn dod

ynghyd i ddathlu ein hiaith, ein diwylliant a'n treftadaeth. Roedd yr adborth gan rieni, trigolion a pherchnogion siopau yn hynod gadarnhaol, a thynnwyd sylw at werth ieithyddol, cymdeithasol ac economaidd y dathliadau.

Trefnwyd gig yn Pontio ar gyfer disgyblion Blwyddyn 6 dalgylch ysgolion Llangefni ar y cyd â Gwasanaeth Dysgu Cyngor Sir Ynys Môn, gyda 203 o ddisgyblion yn mynychu. Roedd y gig yn rhoi cyfle i blant ddod i adnabod ei gilydd cyn trosglwyddo i'r ysgol uwchradd leol, gyda'r disgyblion yn arwain ar benderfyniadau allweddol megis dewis artistiaid, lleoliad a dyddiad. Roedd yr adborth gan randdeiliaid yn gadarnhaol iawn, gyda bwriad clir i ddatblygu'r digwyddiad yn fenter flynyddol gynaliadwy.

Menter Môn sy'n cynnal sesiynau wythnosol Theatr Ieuencid Môn (TIM). Rhoi cyfle i bob unigolyn yw rhan greiddiol o weledigaeth TIM. Mae'r aelodau'n hanu o 14 o ysgolion cynradd, uwchradd ac adrannau addysg arbennig ym Môn. Mae'r sesiynau wedi cynnwys gweithdai creu gwisgoedd a DJ-io. Mae llais yr aelodau yn greiddiol i'r sesiynau ac maent yn paratoi at fod yn rhan greiddiol o seremonïau Eisteddfod yr Urdd. Cawsant fod yn rhan o bantomeim Theatr Fach Llangefni. Roedd yn llwyddiant ysgubol, gyda 6 tiwtor yn cefnogi 57 o blant a phobl ifanc i berfformio mewn 9 pantomeim i 972 o aelodau cynulleidfa.

Mae adain addysg arbennig y prosiect, a gyflawnir ar y cyd â Chanolfan Addysg y Bont yn Llangefni, yn parhau i ddatblygu'n gadarnhaol. Mae'r tiwtoriaid yn ymgysylltu â thros 20 o bobl ifanc wythnosol, gan ddefnyddio'r celfyddydau i feithrin ymdeimlad o berthyn. Ym mis Tachwedd, crëwyd profiad synhwyrol ar thema Môr-ladron, a gyflwynwyd i holl ddisgyblion y ganolfan drwy berfformiad a gweithgareddau rhyngweithiol. Yn ogystal, cefnogir disgyblion uwchradd ag anghenion dysgu ychwanegol i greu perfformiad theatrig ar gyfer Eisteddfod yr Urdd, gan feithrin hyder, sgiliau creadigol, gwaith tîm ac egwyddorion cyd-greu.

Mae sesiynau Rhwydwaith Perfformwyr Ifanc (dan ofal aelod staff Menter Môn) yn parhau i roi llwyfan i'n cerddorion ifanc, ac 11 yn mynychu'n wythnosol. Drwy gydweithio â Medrwn Môn, cefnogwyd unigolion NEET (ddim mewn addysg), gan gynyddu hyder, sgiliau cymdeithasol a chyfranogiad creadigol. Roedd yr effaith bersonol ar gyfranogwyr yn amlwg ac yn gadarn.

Risgiau sydd wedi'u hadnabod a mesurau lliniaru:

- Bod gan ysgolion y capasiti i barhau i drochi ac i gymhathu newydd-ddyfodiaid i brif lif.
Lliniaru: Cynnal mapio capasiti trochi fesul clwstwr a gweithredu protocol atgyfeirio pan fo'r galw'n rhagori ar y capasiti.
- Bod heriau ariannol yn golygu risg i strategaeth drochi'r ynys.
Lliniaru: Blaenoriaethu a diogelu cyllideb graidd y ddarpariaeth drochi drwy adolygiad "gwerth am arian" blynyddol.
- Nad yw trefniadau ysgolion uwchradd yn cynyddu'r nifer sy'n cael eu cofrestru ar gyfer TGAU Cymraeg Iaith Gyntaf.

Lliniaru: Gosod targedau cofrestru clir fesul ysgol uwchradd a'u monitro'n dymhorol drwy ddata cofrestru a llwybrau cwricwlaidd.

- Bod heriau recriwtio'n golygu bod mwy o athrawon a staff angen cyrsiau dysgu Cymraeg neu loywi iaith.
Lliniaru: Gweithredu rhaglen datblygu iaith ar gyfer y gweithlu, gyda blaenoriaeth i rolau allweddol.
- Bod grŵp prosiectau'r 3 ysgol ddim ar drac.
Lliniaru: Cryfhau llywodraethu'r prosiect drwy adroddiad chwarterol yn erbyn cerrig milltir gyda chymau cywiro penodedig.
- Cyllid trafniadaeth yn gynyddol heriol (rydym wedi ceisio am arian cyfalaf ar gyfer bws trydanol o dan berchnogaeth y cyngor).
Lliniaru: Optimeiddio llwybrau a threfniadau cludo drwy adolygiad gweithredol o lwybrau a chontractau i leihau costau.

7. Asesiadau effaith

7.1. Asesiad effaith integredig (ystyriaethau cydraddoldeb, y ddyletswydd economaidd-gymdeithasol, a'r Gymraeg) wedi ei gynnal?

Do

Naddo

Mae'r gweithgareddau trochi/canolfannau iaith, datblygu'r gweithlu a chynlluniau ysgolion yn debygol o gael effaith gadarnhaol ar fynediad i addysg Gymraeg, ond gallai rhai grwpiau (e.e., dysgwyr ag ADY, dysgwyr sy'n newydd-ddyfodiaid, a theuluoedd heb Gymraeg) wynebu rhwystrau os nad yw'r gefnogaeth yn gyson rhwng dalgylchoedd neu os bydd cyllid yn lleihau.

Mesurau lliniaru:

- Blaenoriaethu parhad a chapasiti canolfannau iaith i sicrhau ymyrraeth drochi amserol i hwyr-ddyfodiaid/newydd-ddyfodiaid.
- Parhau i gryfhau darpariaeth Gymraeg ar gyfer ADY (gan nodi'r dyhead am gynnydd yn Neilliant 6) a chofnodi enghreifftiau o addasiadau rhesymol/cefnogaeth wedi'i thargedu.
- Sicrhau bod gwybodaeth i rieni/gofalwyr yn hygyrch ac yn eglur (gan adeiladu ar y wefan gorfforaethol newydd i gefnogi rhieni a gofalwyr).

7.2 Effeithiau posibl ar grwpiau gwarchoddedig o dan Ddeddf Cydraddoldeb 2010

Mae'r strategaeth yn cydnabod ardaloedd sydd angen mwy o gefnogaeth ac ar yr un pryd yn sicrhau bod systemau a disgwyliadau uchel ar draws yr ynys.

Mae'r CSGA yn gallu cael effaith gadarnhaol ar gydraddoldeb cyfleoedd drwy gynyddu mynediad at addysg Gymraeg a chefnogaeth trochi/canolfannau iaith. Fodd bynnag, gall unrhyw gyfyngiadau ar gapasiti neu adnoddau (e.e., newid i ffrydiau grant ar ôl 2026 neu bwysau costau darparu) arwain at lai o ddwysedd cefnogaeth, ac felly effeithio'n anghymesur ar ddysgwyr o gefndiroedd dan anfantais sy'n fwy dibynnol ar ddarpariaeth ysgol/ALI i gael profiadau Cymraeg cyson.

Mesurau lliniaru

- Blaenoriaethu'r ddarpariaeth sy'n cefnogi mynediad (trochi/canolfannau iaith a chefnogaeth i ysgolion), a sicrhau cyfathrebu hygyrch â rhieni/gofalwyr am opsiynau a chymorth ar gael.

7.3 Effeithiau posibl ar bobl sy'n dioddef anfantais economaidd-gymdeithasol (penderfyniadau strategol)

Mae'r strategaeth yn cynnwys nifer o gynlluniau sy'n alinio i sicrhau eglurder ar ddyhead ac ymrwymiad y cyngor i filiwn o siaradwyr Cymraeg 2050. Bydd ail-gategoreiddio ysgolion yn sicrhau dealltwriaeth a statws Ynys Môn fel un o gadarnleoedd yr iaith a disgwyliadau rhieni o ran darpariaeth addysg ar draws yr ynys.

Mesurau lliniaru:

- Sicrhau cysondeb rhwng clwstwr/dalgylch wrth ddarparu cefnogaeth (Siarter iaith, canolfannau iaith, hyfforddiant staff) a chofnodi effaith mewn ffordd syml a chymaradwy.
- Monitro tueddiadau cymwysterau Cymraeg (e.e., cydbwysedd iaith gyntaf/ail iaith) a chofnodi'r rhesymau addysgol dros unrhyw newidiadau i gofrestru.

7.4 Effeithiau posibl ar gyfleoedd i ddefnyddio'r Gymraeg a pheidio trin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg

Positif / Niwtral / Negyddol a sut.

Mae'r ddibyniaeth ar drafnidiaeth (gan gynnwys tacsis) i gefnogi mynediad at ddarpariaeth (e.e., canolfannau iaith) yn gallu cynyddu allyriadau a chostau.

Mesurau lliniaru:

- Adolygu llwybrau a modelau cludiant i leihau milltiroedd (cydlynu teithiau, rhannu cludiant, a chynllunio yn ôl galw).
- Blaenoriaethu opsiynau is-garbon lle bo'n ymarferol (gan gynnwys y gwaith i geisio cyllid cyfalaf ar gyfer bws trydanol dan berchnogaeth y cyngor).

Mabwysiadu a gwireddu strategaeth newydd ar gyfer 'Moderneiddio Cymunedau Dysgu a Datblygu'r Iaith Gymraeg', fel bod ysgolion yn addas i bwrpas ac yn gweithio tuag at statws carbon niwtral.

7.5 Effaith posibl ar darged Carbon Sero Net y Cyngor

Mabwysiadu a gwireddu strategaeth newydd ar gyfer 'Moderneiddio Cymunedau Dysgu a Datblygu'r Iaith Gymraeg', fel bod ysgolion yn addas i bwrpas ac yn gweithio tuag at statws carbon niwtral.

8 Goblygiadau ariannol

Mae'r Gwasanaeth Dysgu'n defnyddio arian GAALI o dan is bennawd Grant y Gymraeg 2050 i gefnogi canolfannau iaith ac yn defnyddio arian grant i gynyddu'r ddarpariaeth ar gyfer ymgysylltu ag ysgolion uwchradd. Os bydd newid i'r grant ar ôl 2026, bydd risg i'r ddarpariaeth hon.

Angen ystyried costau cynyddol trafnidiaeth (tacsis) ac ail-ymweld â'r syniadau creadigol sy'n torri costau yn yr hirdymor ac yn arddangos ymrwymiad y Cyngor i fod yn garbon niwtral.

Mae'r uwch reolwr yn cefnogi ysgolion i gyflwyno ceisiadau am grant cynyddu capasiti'r gweithlu. Rydym wedi bod yn llwyddiannus y llynedd i gefnogi cais Ysgol Uwchradd Caergybi. Mae'r arian hwn yn golygu bod cydweithio rhwng yr ysgol ac aelodau tîm iaith Coleg Menai i gefnogi datblygiad proffesiynol drwy fodelu a datblygu addysgeg addysgu ddwyieithog.

9 Atodiadau

Adroddiad dashfwrdd data CSGA gan yr Uned Ddata.

10 Awdur yr adroddiad a phapurau cefndir

Mr Owen Davies